

יתברך וכמו שדרך יהושע על צוארי המלכים⁸, לקיים מצותו יתברך בלבד, אבל לא שיקנה בהם מדת האכזריות חלילה, והבן⁹.

כב, יט וישב אברהם אל נערו.

ובמדרש (בראשית רבה נו, כ): ויצחק היכן הוא?... שלחו אצל שם ללמוד ממנו תורה. משל לאשה שנתעשרה מפלכה, אמרה הואיל ומן הפלך הזה התעשרתי, עוד אינו זו מתחת ידי לעולם. כך אמר אברהם, כל שבא לידי אינו אלא בשביל שעסקתי בתורה ובמצוות, לפיכך איני רוצה שתזוז מזרעי לעולם (עכ"ל המדרש). דע כי התורה היא משלמת את הישראלי ומכשרתו ברמ"ח איבריו ושס"ה גידיו - נפש, רוח, נשמה - ומעלתו אל תכלית השלמות האפשרי, ובלעדה לא יוכל אדם לבא

לעיל והידוע על תוצאותיה השליליות של מידת החימה והאכזריות. 8. יהושע י, כד: "שימו את רגליכם על צוארי המלכים האלה, ויקרבו וישימו את רגליהם על צואריהם, ויאמר אליהם יהושע: אל תיראו ואל תחתו, חזקו ואמצו כי ככה יעשה ה' לכל אויביכם אשר אתם נלחמים אותם". 9. מעין פירוש זה מצינו אצל המפרשים בביאור הפסוק "ונתן לך רחמים ורחמך" (דברים יג, יח) בסוגית עיר הנדחת. כלומר, אחרי שקיימו מצוה של אכזריות ("הכה תכה את יושבי העיר ההיא לפי חרב") מבטיחה התורה שפעולה זאת לא תשפיע עלינו, אלא ה' יאזן אותה על ידי מתנת חנם (= "ונתן") של רחמים. מאברהם אבינו ירשנו, אפוא, את היכולת להתאכזר מבלי להיות אכזריים, אע"פ שהמחשבות הולכות אחר המעשים (ספר החינוך) [ועיין רש"י ביצה טז, א ד"ה נשמה יתירה, המבאר כי אותה סגולה של שבת היא המאפשרת לעסוק בדברים גשמיים בלי להיות מגושם].

לידי כשרון הגמור מיום נתן ה' אותה לישראל¹. ומלבד שהיא משלמת את החיסרון ומונעה הפחיתות אשר בהאדם מצד חומריותו וכוחות טבעו המשוקעים וטמועים בהבלי הזמן ועוגביו, עוד היא בעצמותה טוב ויקר אושר האמיתי, ובה יתקרב האדם לאלקינו, ובה יחזה פניו - הוא השגת האלקות. כי התורה היא מעונו של השם יתברך, ובה הוא שרוי, וכמו שראינו במקדש, שבלוחות העדות על הארון שם שרתה שכינה², ומשם יצאה אורה לעולם [מנחות] (פו, ב³), והוא כינוי על שפע החכמה והשגה והשלמות. ובמקדש שני שחסר הארון⁴ חסרה שכינה, "ובנסוע הארון ויאמר משה קומה ה'"⁵ ולכן לעתיד לבא⁶ גם כן אין מצוות בטלות, וכן מצאנו להצדיקים במתיבתא דרקיע עוסקים בהלכה⁸, כי אף בלא חומר ובלא יצר ובלא

...ואל הארץ תתן את העדות אשר אתן אליך, ונועדתי לך שם, ודברתי אתך מעל הכפורת מבין שני הכרבים אשר על ארון העדות" ... 3. "מחוץ לפרכת העדות באהל מועד" (ויקרא כד, ג), עדות הוא לכל באי עולם שהשכינה שורה בישראל, ואם תאמר לאורה (של המנורה) אני צריך, הלא כל ארבעים שנה שהלכו ישראל במדבר לא הלכו אלא לאורו... 4. יומא כא, ב בין חמשת הדברים שהיו בבית ראשון ושלא היו בבית שני. 5. כלומר, השכינה הולכת בעקבות הארון. 6. שלא יתגרה בנו היצר. כוונתו ב'לעתיד לבא' לימות המשיח עליהם כותב הרמב"ן (דברים ל, ו ד"ה ומל ה'. א'. את לבבך): "... לימות המשיח תהיה הבחירה בטוב להם טבע, לא יתאוה להם הלב למה שאינו ראוי, ולא יחפז בו כלל, והיא ה'מילה' הנזכרת כאן... והוא ביטול יצר הרע ועשית הלב בטבעו מעשהו הראוי... (עכ"ל). דברי רבינו כאן בנויים על משקל לא זו אף זו, כלומר חשיבות התורה ומצוותיה היא כה

רע, גם כן התורה היא התכלית האמיתית - והוא הדבקת הנשגבה לאלקים⁹.

וזה שאמרו בשבת דף פג, ב: לעולם אל ימנע אדם מבית המדרש ומדברי תורה, ואפילו בשעת מיתה שנאמר: "וזאת התורה אדם כי ימות באוהל" (במדבר יט, יד) - אפילו בשעת מיתה תהא עוסק בתורה. פירוש, דאמרו פרק קמא דברכות, אם רואה אדם שיצרו מתגבר עליו¹⁰ ואמר לו יזכיר לו יום המיתה וכו', הרי דיום המיתה מועיל להחליש הרע ולבלע היצר יותר מתורה ומקריאת שמע. ואם כן, אם תאמר כי התורה אינו רק להסיר הפחיתות ולהדיח הרע ולהשלים החסרון, אם כן בשעת מיתתו של האדם - שאז נחלש ממנו היצר לגמרי

יתבי אגירא דדקולא, וקא גריס, קא מפלגי במתיבתא דרקיעא, אם בהרת קודמת לשער לבן, טמא (דשער לבן שפרח בו הוא סימן לטומאה, כדכתיב "והנה נהפך שער לבן בבהרת" - רש"י), ואם שער לבן קודם לבהרת, טהור ספק, הקב"ה אומר טהור (לפי מה שכתוב בתורה - רש"י). וכולהו מתיבתא דרקיעא אמרי טמא... עכ"ל. מכאן ראינו, איפוא, לכך שתפקיד התורה וההלכה הוא מעבר להיבט המעשי שלה, שהרי אין קיום מצוות במתיבתא דרקיע. [דברי רש"י הנ"ל (הקב"ה אומר טהור - לפי מה שכתוב בתורה) מקפלים בתוכם את יסוד היסודות בתהליך ההלכתי, והוא ש"לא בשמים היא". מאז ניתנה תורה, גם הקב"ה כביכול אינו יכול לפסוק מכוחו הוא, כי אם מכוח מה שכתוב בתורה. וכזה אין, כביכול בינו ובין שאר לומדי תורה ולא כלום, כי כולם בחדא מחתא של אותו בית מדרש! מבהיל על הרעיון!] 9. היא הנקראת 'הכוונה הראשונה' בבריאה (רבינו עובדיה ספורנו מאמר...)

דברים אחרים

מחשבות תונה מתרוצצות בקרב לב חושב: האם שעת חירום כזאת מכוונה להוצאת ספרים לאור עולם, הלא ישאל השואל, עם ישראל טובע בים של דמעות ואתם אומרים שירה? מהרסינו ומחריבנו מבית ומחוץ חותרים חתירה תחת יסודות התורה, בחמרים מורעלים ומפוצצים באים לקעקע את הבירה כולה ואתם באים לפאר את היכליו בצעצועים ופרחים? היכל ד' כלו בווער באש, הלהבה אחזה את ארון הקדש, הלוחות והגוילים מושקעים באש ואתם מתעסקים בקשוט פרחי חמד?

אולם זה כח ישראל סבא לאלקיו ולתורתו בכל הדורות ובכל התקופות והזמנים, גם כשתרב חדה היתה מונחת על צוארו, תורת ד' היתה שעשועיו כל היום, גם בעת החורבן אשר כל קיום הלאום היה בסכנה ובעת התחזקות הצדוקים בימים הרם לא הסיוו הפרושים רגע מתורת ישראל, יבנה וחכמיה שארית ישראל היתה אוד מוצל מאש, אשר כעמוד הענן האירו את ישראל בגולה, על ידם נשמר ונמסר הכתב והקבלה, על ידי רבותינו שבארץ ישראל ושכבכל נחתמו התלמודים המשנה והגמרא, אשר בהם אצורים כל מורשת אבות יסודי התורה ודעת דרכיה, שם אור זרוע וכל כוכבי זוהר, שם כל רוח ישראל ינדל נפשו, וכל מקום שהלך ישראל עם מקל נודדים, כל מקום שנלה שכינה עמו ושם הכין משכן אהליו ללמוד התורה, ומיום הגלות ישראל מארצו לא נפסקה השלשלת הארוכה מארץ מדה על ידי הגאונים המבארים, הפוסקים הראשונים והאחרונים, אשר גם בימי השמדה, הגיורות, הרדיפות והמלטולים עמלו במסירת נפש, להכין מכון לתורה, וכה נבנה על ידם הבנין העתיק לתורת ישראל והניחו מקום להתגדר בו, העניקים הגדולים הללו הניחו את הנגסים לעלות על כתפיהם לחוק בכל דור ודור את הבנין הנשגב הנהדר בקדש, אשר כל כלי יוצר עליו לא יוצלח להשביטו מטהרו.

ובה ה' למוד התורה להזוכים בה, לסם חיים, ההעמקה וההתבוננות בדרכי הלמוד למקור מים חיים, כל ישיבה וישיבה מבצר עו להיהדות, התפשמות למוד התורה היא תריס בפני הפורעניות ומגן בפני הוועים והמתעים, התורה והמאור שבה מחוירם למוטב והיא שעמדה לנו להחזיק קיומנו כהיום הזה לכלי התבולל בין העמים.

חזון נפלא ראינו גם בימינו אשר בימי המלחמה הנוראה הכבושים והגרושים, כאשר נדד עם ישראל מתחום מושבו ואתו יחד הישיבות בליטא ובזאמוט, הנה בכל מקום אשר נתרקם שם אויה ישוב, ויהי פניהם אל היכל ד' ואל לב האומה, ורוח התורה והמצוה - נשמת העם - קבצם יחד וגם שם לא חדל נר תמיד להאיר ואחינו בכל מקום שהיו התאמצו בכל עוז לחזק את התורה והישיבות, ורק לרגל המקרים המדיניים והמהפכות ברוסיא הגדולה ואוקריינא לא יכלו להחזיק שם מעמד ושבו בנים לנבולם והתורה חזרה לאכסניא שלה, וחזון מרנין לב הוא לשמוע קול תורה בהישיבות בגלילותינו אשר ה' מאו ומעולם מרכו לתורה ולתעודה.

ביחוד נעלתה קלסתר פני האומה, טהר מדותיו ורוח ישראל המאיר באור התורה ואהבת חסד באחינו ילידי מדינתנו המתגוררים מעבר לים באמעריקא ובשאר ארצות, אשר יחד עם מעשיהם הגדולים והכבירים לטובת אלפי רבבות אחיהם העשוקים והרצוצים בתפוצות הגולה להצילים ולהחיותם מתרפת רעב, נתנו ידם להחזיק את אוצרות עמנו הרוחניים, והודות לעזרת אחינו תמימי דעים שם, אשר לפליטה ולמחי' שלחם אלקים, עלתה להחזיק את מוסדות התורה כמאז ולחדש פני החרדים והישיבות ולתת להם צורתם הראשונה, לנדל גדולי תורה אשר יהיו למאורות בישראל, הבה נקוה, אשר המעין הוצא מקדש הקדשים - תורת חיים - יקבע ויעלה על ידי שבילים חדשים מימיו עוד ירומו וישונו להחיות עם רב, ויקומו דבר החוה, כי לא תשכח מפי זרעו ודבר ד' יקום לעולם!

והוא

ספר המדע

הלכות יסודי התורה

יש בכללן עשר מצוות ויש שש מצוות עשה וארבע מצוות לא תעשה וזה הוא פרטן

- (א) לידע שיש שם אלוה. (ב) שלא יעלה במחשבה שיש שם אלוה זולתי יי". (ג) ליחדו. (ד) לאהבו.
- (ה) ליראה ממנו. (ו) לקדש שמו. (ז) שלא לחלל את שמו. (ח) שלא לאבד דברים שנקרא שמו עליהן.
- (ט) לשמוע מן הנביא המדבר בשמו. (י) שלא לנסותו.

וכיאר כל המצוות האלו בפרקים אלו :

פירוש

פרק ראשון

בסוף משנה

פרק ראשון א' יסוד היסודות ועמוד החכמות לידע שיש שם מצוי ראשון. מלה שם שכתב כאן רבינו אינו מורה על מקום שהוא יתעלה אין לו מקום, אבל מלה שם היא כפי"ח רפה נלשון ימעאל. ודומה לזה מה שכתב כפי"ג מהלכות תשובה (ה"א) ג' הם הנקראים אפיקורוסים האומר שאין שם נבואה כלל ואין שם מדע וכפרק ה' מהלכות מעניות (ה"א) י"ב שם אימים וכו'. ועוד יש לפרש מה מלה שם לומר שהוא יתעלה ומלא כל מקום כדכתיב (ישעי' ו' ט) מלא כל הארץ כבודו :

ספר ראשון והוא ספר המדע. קראו ספר המדע לפי שכלל בו המלות הטליות מתחשבה וממדע ובעדות. והלכות ראשונות הלכות יסודי התורה קראו ק"ל לפי שהמלות הנכללות בהן הן עיקר התורה ויסודותיה. שאם לא יתאמת מלמות האמת מעשה בני האדם לא תהיה האמת נכונה. ולפיכך קראו לפי שאינו מורה מלמות האמת שם סופר בעיקר ולקמן כוונה. מפני שהכל יתבאר הוא עיקר הכל. וטעם המלות הנכללות בהלכות יסודי התורה ידוע בעיקר הדק לידע שיש שם אלוה שאין עמו אלוה אחר. ונכלל תחת ידיעת שם מלת אלוה ענין מעשה בראשית ומעשה חורבן ורשי וליראה ממנו ולקדש שמו ולשמעו משליחי הנביאים. והמלות נחקר' לשני חלקים. האחד מלות שכן אדם לחקור. ותחייב המלכות. ואחר מלוי ולא זכר לו חזר אחר זולתי המלכות וכו'. כשתחטטו בארבע מלות שכתבתי תחת אלו תמצאם יוה"א. ואפשר שהגנוב הוא המורכב מן הסוג הקרוי והבגדל והקב"ה אין לו סוג שיכלל תחתיו. לפיכך לא נכלל להשיב מהותו אלא נאמר שהוא מצוי ומתאווה הוא ממצוי כל נמצא וכו'. זה מורה על תירוש העולם כולו. כלומר שכל הנמצא מן המלאכים וכן הגלגלים ומן העולם השפל הוא חדש. והקב"ה הוא שילבו והוא שמתאווה מן ההעדר הגמור. ואין לו ראשון אלא קדמו אום דבר שבעולם אלא הקב"ה לבדו :

ועתה נחזיר לבאר דברי הנאמן. אמר ויל' יסוד היסודות ועמוד החכמות לידע שיש שם מצוי ראשון. ומלת שם שכתב כאן רבינו אינו מורה על מקום שהוא יתעלה אין לו מקום, אבל מלה שם היא כפי"ח רפה נלשון ימעאל. ודומה לזה מה שכתב כפי"ג מהלכות תשובה (ה"א) ג' הם הנקראים אפיקורוסים האומר שאין שם נבואה כלל ואין שם מדע וכפרק ה' מהלכות מעניות (ה"א) י"ב שם אימים וכו'. ועוד יש לפרש מה מלה שם לומר שהוא יתעלה ומלא כל מקום כדכתיב (ישעי' ו' ט) מלא כל הארץ כבודו :

מגדל עז

מגדל עז. כגד רוח ויל' יסוד היסודות וכו' עד בלא יד' ובלא גוף. זה מקבלו ומתנתו ולאחיה אמתו ואמתו וכללו (ה"א) במלות אפי"ה ב' בלשון :

פרשי המצוות
(א) לידע שיש שם אלוה. (ב) שלא יעלה במחשבה שיש שם אלוה זולתי יי". (ג) ליחדו. (ד) לאהבו. (ה) ליראה ממנו. (ו) לקדש שמו. (ז) שלא לחלל את שמו. (ח) שלא לאבד דברים שנקרא שמו עליהן. (ט) לשמוע מן הנביא המדבר בשמו. (י) שלא לנסותו.
(א) לידע שיש שם אלוה. (ב) שלא יעלה במחשבה שיש שם אלוה זולתי יי". (ג) ליחדו. (ד) לאהבו. (ה) ליראה ממנו. (ו) לקדש שמו. (ז) שלא לחלל את שמו. (ח) שלא לאבד דברים שנקרא שמו עליהן. (ט) לשמוע מן הנביא המדבר בשמו. (י) שלא לנסותו.
(א) לידע שיש שם אלוה. (ב) שלא יעלה במחשבה שיש שם אלוה זולתי יי". (ג) ליחדו. (ד) לאהבו. (ה) ליראה ממנו. (ו) לקדש שמו. (ז) שלא לחלל את שמו. (ח) שלא לאבד דברים שנקרא שמו עליהן. (ט) לשמוע מן הנביא המדבר בשמו. (י) שלא לנסותו.

המצות

והמצוה השנייה היא הצווי שצונו באמונת היחוד והוא שנאמין כי פועל המציאות וסבתו הראשונה אחד והוא אמרו יתעלה שמע ישראל יי' אלהינו יי' אחד. וברוב המדרשות תמצאם יאמרו על מנת ליחד את שמי על מנת ליחדני ורבים כאלה. רוצים בזה המאמר שהוא אמנם הוציאנו מן העבדות ועשה עמנו מה שעשה מן החסד והטוב על מנת שנאמין היחוד כי אנחנו חייבים בזה. והרבה שיאמרו מצות יחוד. ויקראו גם כן זאת המצוה מלכות. כי הם יאמרו (ברכות ג.) כדי לקבל עליו עול מלכות שמים. רוצים לומר להודות ביחוד ולהאמינו:

והמצוה השלישית היא שצונו לאהבו יתעלה וזה שנתבונן ונשכיל מצותיו ופעולותיו עד שנשיגהו ונתענג בהשגתו תכלית התענוג וזאת היא האהבה המחוייבת. ולשון סיפרי (פ' שמע) לפי שנאמר ואהבת את יי' אלהיך איני יודע כיצד אוהב את המקום תלמוד לומר והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך שמתוך כך אתה מכיר את מי שאמר והיה העולם. הנה כבר בארו לך כי בהשתכלות תתאמת לך ההשגה ויגיע התענוג ותבא האהבה בהכרח. וכבר אמרו שמצוה זו כוללת גם כן שנדרוש ונקרא האנשים כולם לעבודתו יתעלה ולהאמין בו. וזה כי כשתאהב אדם תשים לבך עליו ותשבחהו ותבקש האנשים לאהוב אותו. וזה על צד המשל כן כשתאהב האל באמת כמה שהגיעה לך

מהשגת אמיתתו הנה אתה בלא ספק תדרוש ותקרא הכופרים והסכלים לידיעת האמת אשר ידעת אותה. ולשון סיפרי (סו) ואהבת את יי' וכו' אהבה על הבריות כאברהם אביך שנאמר ואת הנפש אשר עשו בחרן. ר"ל כמו שאברהם בעבור שהיה אוהב השם כמו שהעיד הכתוב (יט"ו מ"ב) אברהם אוהבי שהיה גם כן לגדל השגתו דרש האנשים אל האמונה מחוזק אהבתו כן אתה אוהב אותו עד שתדרוש האנשים אליו:

והמצוה הרביעית היא שצונו להאמין יראתו יתעלה ולהפחד ממנו ולא נהיה ככופרים ההולכים בקרי אבל נירא ביאת ענשו בכל עת והוא אמרו יתעלה (ו'מקנ"ו) את יי' אלהיך תירא. ובגמרא סנהדרין (נ"ו) אמרו על דרך הויכוח באמרו ית' (ס"פ נהר) ונוקב שם יי' מות יומת ואימא פירושי דכתיב אשר נקבו בשמות ואזהרתיה מן את יי' אלהיך תירא. רוצה לומר אולי אמרו נוקב שם יי' הוא שיזכור השם לבד מבלתי שיברך ואם תאמר אי זה עון בזה נאמר שהוא עוב היראה כי מיראת השם שלא יזכר שמו לבטלה. והיתה תשובת השאלה הזאת ודחיית המאמר הזה כשאמרו חדא דבעינא שם בשם וליכא, כלומר שיברך את השם בשם כמו שאמרו יכה יוסי את יוסי, ועוד אזהרת עשה היא וכל אזהרת עשה לא שמה אזהרה. כלומר זה אשר אמרת אזהרתיה מן את יי' אלהיך תירא אינו אמת כי זה צווי והיא מצות עשה ואין מזהירין בעשה. הנה כבר התבאר שאמרו את יי' אלהיך תירא מצות עשה:

קנאת סופרים

יהיה לך אלהים אחרים וגו' והאמין ה"ו באלה וזולתו הוא כופר בציווי על האמונה בו. ורש"י ז"ל בפ' שלח לך (פ"ו כ"ג) פירש הפסוק דאת כל אשר צוה ה' וגו' מגיד שכל המודה בע"ז ככופר בכל התורה כלה וכו'. וכדנתיב ג"כ בספרי מנין אתה אומר שכל המודה בע"ז כופר בעשרת הדברות וכו' וממה שנצטוו משה וכו'. ועוד תניא נמי התם ר' ישמעאל אומר בע"ז הכתוב מדבר שנאמר כי דבר ה' בזה שבוה על דבור ראשון שנאמר למשה מפי הגבורה אנכי ה' אלהיך לא יהיה לך אלהים אחרים על פני. ועם זה שפיר מצינו למיטר דמאי דאיתא בפ"ב דהוריות דף ה' ע"ב איזוהי מצוה שהיא נאמרה בתחלה הוי אומר זו ע"ז, דאדיבור קמא דאנכי ה' אלהיך נמי קאי דהויא מצוה שנאמרה בתחלה ובכלל מ"ע היא נחשבת כדעת הרב. ולאפוקי ממה שרצה הרשב"א ז"ל בפירוש האזהרות להביא סיוע מהתם לבה"ג דלא מגאה למצוה. דהנכון הוא למנות' וכמו שהסכים עמו גם הרמב"ן ז"ל ושאר רבותא שכתבו במנין המצות כותיה נקטי'. וכדדייק נמי רש"י ז"ל התם לפירש איזוהי מצוה שנאמרה בתחלה הוי אומר זו ע"ז דכתיב בתחילת עשרת הדברות אנכי ולא יהיה לך דהיינו ע"ז ע"כ. ותברא היא לדעת בה"ג כמו שדקדקו שפיר מהר"י ד"ל ובעל לך שמה:

והמצוה הזאת אשר היא ג"כ עיקר ראשיי בכל פנות הדת מצד עצמה מובאת בתכלית הברור מצד קבלה והנחה אמונית האומה כמדובר ועוד בה אימות גמור אצל השרידים אשר זכו לעלות במעלות החכמה בעיון מחקרי מופתי למצוה מן המובחר לחבר אל האמונה ג"כ גבורת המופת. דוק ותשכח בזה דברים הגונים ראויין למי שאמרן בהקדמת ספר האמונות לגאון רב סעדיה ז"ל וגם בהקדמת ספר חובת הלבבות ובשער היחוד פ"ג. והרב ז"ל מלא את ידו בזה בכמה מקומות ובפרט בספרו הנכבד מורה נבוכים (פ"ג)

מן הכתובים ה' אלהים אמת ואין עוד מלבדו ואחריו הוסיף עוד סעז וסמך מפאת המופת באמרו המצוי הזה הוא אלהי עולם וכו' שהגלגל סובב תמיד וא"א שיסוב בלא מסבב וכו' עד וידיעת דבר זה מ"ע וכו'. דהיינו לומר שהאמונה והחקירה יחדו תמימות תהינה לאימות וברור זאת הידיעה הקודמת לכל דבר שבקדושה במעלה ובזמן למצוה מן המובחר אצל הנבונים. ובוזה החיבור של מנין המצות לא דקדק לכתוב אלא שצונו להאמין וכו'. כי הידיעה האמונית לבדה מספקת לקיום זאת המ"ע שהיא בכללות לכל האומה אנשים חכמים וידועים הדיעות ונשים כמו שנאמרה מצוה זו בכללות לכל ישראל:

שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד. ולפי שאולי היה עולה במחשבה שהכתוב אמר כן דרך הגדה וסיפור בעלמא ולא לציווי לפיכך נסתייע הרב ממה שנמצא במדרשות על מנת ליחד את שמי על מנת ליחדני וכן ממה שיקראוהו מצות יחוד ומלכות שמים משמע כן דהיינו החיוב בהאמנת היחוד:

מתקימת בהתבונן באהבתו יתב'. ביאר הרב שהמצוה הזאת היא בהשגתו בתכלית התנאה וזהו מצות האהבה שהנרצה בזה אצל הרב שהאהבה היא נמשכת בחיוב מן ההשכלה לפי שבעינינו השכליים שאין מבוא בהם מצד הדמיון כי אם ימשכו מפאת השכל לבד אין הבדל בין השכל והדמיון כי אם בחילוף השם לבד אמנם בעצמותם ייחדו והוי ג"כ מכון אצל הרב דהיינו החיוב השכלי יחדו התורה (פ"ג)

אל תהיו כעבדים וכו'. פ"י קמ"א דלכות (מ"ג). ולפי שנמשך ממאמר זה ענין לדוק ובייחוס כתב שהיו מצוים תלמידיהם ומשכיליהם ביחוד כלומר ולא לכלם :

ו דבר ידוע וכו' עד שישגה בה תמיד כראוי. כתב הרמב"ד אמר אברהם זה השיגוין לא ידענו לאי זה דבר כיון ולאו מפרשים אותו בשני עניינים לשון שיר כמו שגיון לדוד וענין אחר נעבור להנחה תשנה בענייך שלא תשית אליהם לב עכ"ל. מה שכתב לשון שיר נראה דהיינו לומר שיטמא בלהבת ה' כמו שאלם שמה בשיר :

השי"ת ישים חלקנו מלאוהבי שמו אמן וכן יהי רצון :

שלים יום ב' ג' לשבת שנת זכרנו כרצון עמך :

ה"ו. דבר ידוע וברור שאין אהבת הקב"ה נקשרת בלבו של אדם עד שישגה בה תמיד כראוי. א"כ זה השגיון לא ידענו לאי זה דבר כיון, ולאו מפרשים אותו בשני עניינים, לשון שיר כמו שגיון לדוד (תהלים ז א), וענין אחר נעבור להנחה תשנה בענייך שלא תשית אליהם לב.

גדולי החכמים מצווים לנבונים תלמידיהם ומשכיליהם בייחוד, אל תהיו כעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל טובה אלא היו כעבדים המשמשים את הרב על מנת שלא לקבל כלום אלא מפני שהוא הרב ראוי לשמשו, כלומר עבדו מאהבה : ה כל העוסק בתורה כדי לקבל שכר או כדי שלא תגיע עדין פורענות הרי זה עוסק בה שלא לשמה. וכל העוסק בה לא ליראה ולא לקבל שכר אלא מפני אהבת אדון כל הארץ שצוה בה הרי זה עוסק בה לשמה. ואמרו חכמים לעולם יעסוק אדם בתורה אפילו שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה : לפיכך כשמלמדין את הקטנים ואת הנשים וכלל עמי הארץ אין מלמדין אותן אלא לעבוד מיראה וכדי לקבל שכר, עד שתרכבה דעתן ויתחכמו חכמה יתירה, מגלין להן רז זה מעט מעט ומרגילין אותן לענין זה בנחת עד שישגיגוהו וידעוהו ויעבדו מאהבה : ו דבר ידוע וברור שאין אהבת הקב"ה נקשרת בלבו שלאדם עד שישגה בה תמיד כראוי ויעזוב כל שבעולם חוץ ממנה, כמו שצוה ואמר בכל לבבך ובכל נפשך, אלא בדעה שידעוהו. ועל פי הדעה על פי האהבה אם מעט מעט ואם הרבה הרבה : לפיכך צריך האדם ליחד עצמו להבין ולהשכיל בחכמות ותבונות המודיעין לו את קונו כפי כח שיש באדם להבין ולהשיג כמו שביארנו בהלכות יסודי התורה :

ברוך רחמנא דסייען
נגמר ספר ראשון בעזרת שדי

- ומניין פרקים של ספר זה ששה וארבעים
- הלכות יסודי התורה עשרה פרקים
- הלכות דעות שבעה פרקים
- הלכות תלמוד תורה שבעה פרקים
- הלכות עבודה זרה שנים עשר פרקים
- הלכות תשובה עשרה פרקים

שנויי נוסחאות
ה"ו. שלאדם. פי יג
שנ"ס ה"י יסוה"ת פ
ה"ט.
ובכל נפשך אלא ו
נרוב כה"י וכדפ"ק ס
נקלם כה"י וכשאר דפו
ובכל נפשך אינו או
הקב"ה אלא.
ועל פי הדעה על
האהבה כ"ה נרוב כמו
כמה כה"י וכדפ"ק ס
ועל פי. כשאר דפו
תהיה.

מקורות וצינוני
ה"ה. כל העוסק
ואמרו חכמים פי
כג ו וסוטה כג
והוריות י כ [ונפשו
ס]. העוסק וכו' ו
אהבת וכו' לשמה
פיה"ט סוף מסות. י
אדם בתורה לפני
[וכ"ה ג"ח ספחים
כתורה ונמנוות,
ירושלמי תנינה פ"א
סס ט' רק לענין תורה
ט"ז ע הגר"ז דל
אפילו שלא לשמה
תשו' רבינו [מהר"ר
פי' מנה] דמשמע
נוני של שלא לשמה
ועי' בשו"ע הגר"ז ה"ל
פ"ד ס"ג וקנ"א
מד"ר בהל' פ"ח פ"ג
ועי' חו"ס נרכות
ד"ה העושה ותפנית
ד"ה וכו', וה"ו בש"ך
פי' רמו ס"ק
לפיכך כשמלמדין
פי' פיה"ט פ' ח
ה"ו. שאין אהבת ה
וכו' אלא בדעה ש
פי' ספרי ואחמק עה"י
הדברים אינו יודע כל
אוהבים וכו' (ק"מ)
סה"מ כ"ה שרש ה
שישגה בה תמיד ו
לעיל ה"ג. ואמר
לבבך ובכל נפשך
ו ה, [י י. כו טז].
וכו' להבין ולהשכיל
פי' ספרי שהנאל
עשין ג. בהל' יסוה'
פ"ג ה"ב ופ"ד ו
ראב"ד, לשון ש
פי' תרדים פ"א
שפי' שנתוקף החס
לפניו יח'.
שם, וע"א וכו'
תשים אליהם י
רש"י ואין עזרה
עיה"ס בלהבתה משג
ועי' עירובין נד
ר"ל בן פדת וכו'
ירושלמי נרכות פ"ו
רש"י ל' אשתלי וי
לחוס כשנת לק
שנאמר בלהבתה
תמיד (בני בני

וזוהו לחמה ולבנה ולכוכבים ומזלות וברקים ושונים ולמזרות בית המקדש. ואם לא תשיג דעתו כיצד יהיה זה נאמן שהוא בן כי הבורא יתברך ידע חסודות הנפש ומחוכמה יותר מהתחכמותו. עכשיו ביארנו כונתו בשכר המנוח, ונחזור בקצרה כי שכר הנשמות וקיומן יהיה בן עין הוא הנשמות ואחר כך יבאו ימות המשיח במהרה בימינו והוא מכלל העולם הזה ובסוף יהיה יום הדין ומחייבת המתיים ואח"כ העולם הבא כדפירשית. ויחזיק לדבר שנת ימי המעשה, כשישי נכר אלם ונחמד. וצינוני [אמר] בן מלכי האומות בעולם חמשה אלפים כנגד חמשה ימים שנבראו בהם